

**IEDEREEN
DOET MEE!**
handreiking lokale inclusie agenda

Inleiding

Deze handreiking heeft als doel gemeenten te ondersteunen bij het opstellen van een Lokale Inclusie Agenda: een verplichting die voortkomt uit de ratificatie van het VN-Verdrag Handicap. Omdat niet is vastgesteld wat er in zo'n Lokale Inclusie Agenda moet staan en hoe een gemeente zo'n agenda kan opstellen, ontwikkelde de VNG in samenwerking met de Alliantie VN-Verdrag deze handreiking. De Alliantie steunt de opzet van de handreiking en adviseert u om samen met uw lokale ervaringsdeskundigen deze te gebruiken bij de opzet van uw Lokale Inclusie Agenda.

De handreiking is tot stand gekomen door een uitgebreide analyse van al bestaande Lokale Inclusie Agenda's (ook onder andere benamingen) en diverse bijeenkomsten met ervaringsdeskundigen en medewerkers van gemeenten. Bekijk [dit filmpje](#) met een verslag van een van deze bijeenkomsten. Bij de opzet van de handreiking komen alle levensdomeinen aan bod, zodat gemeentelijk beleid op al die thema's direct rekening houdt met alle inwoners, met of zonder beperking.

Omdat we verwachten dat er nog meer goede voorbeelden zijn, vullen we deze handreiking regelmatig aan. Als u aanvullingen heeft, geef dat dan vooral aan ons door. De eerst volgende keer dat we de handreiking aanpassen, is in april 2019.

Waarom een Lokale Inclusie Agenda?

In juli 2016 heeft Nederland het [VN-Verdrag rechten voor mensen met een handicap \(verder: VN-Verdrag\)](#) geratificeerd. Met de ratificatie van dit VN-Verdrag is aan de Jeugdwet, Wmo en Participatiewet de verplichting toegevoegd om in het periodiek plan op te nemen hoe de gemeenteraad uitvoering geeft aan het verdrag. Het 'Amendement Van der Staaij en Bergkamp' geeft aan dat het de voorkeur verdient dat deze periodieke plannen worden samengevoegd tot één integraal plan voor het hele sociaal domein.

Tegelijkertijd stelt het [Besluit toegankelijkheid](#) dat alle sectoren, dus ook de overheid, een actieplan moeten maken waarin zij aangeven hoe zij werken aan de geleidelijke verwezenlijking van de algemene toegankelijkheid, dus ook buiten het sociaal domein. Deze handreiking kunt u gebruiken als basis voor een actieplan Lokale Inclusie Agenda, waarin u samen met mensen met een beperking uitwerkt hoe uw gemeente de verwezenlijking van de algemene toegankelijkheid (een "inclusieve samenleving") wil bereiken.

Doel van het VN-Verdrag

Het VN-Verdrag heeft als doel dat de wereld toegankelijk en inclusief wordt voor iedereen. De samenleving moet ervoor zorgen dat de achterstanden die mensen met een beperking ervaren om volwaardig mee te kunnen doen, worden weggenomen.

Het verdrag is een mensenrechtenverdrag: het beschrijft de rechten van mensen met een beperking of chronische ziekte op gelijke behandeling en participatie. Om deze (mensen)rechten te realiseren, is het belangrijk dat de toegankelijkheid van onderwijs, werk, wonen, omgeving, informatie, gebouwen, mobiliteit, passende zorg en ondersteuning, participatie en dienstverlening goed geregeld zijn.

Voor gemeenten betekent dit dat zij passende maatregelen moeten nemen zodat personen met een handicap zo zelfstandig en onafhankelijk mogelijk kunnen leven. Dus dat mensen met een beperking:

- vrijelijk kunnen kiezen waar, met wie en hoe zij willen wonen en leven
- de beschikking hebben over zorg en diensten die hen waar nodig ondersteunen bij het participeren in de samenleving
- net als iedereen toegang hebben tot informatie, producten, openbare voorzieningen, maatschappelijke diensten, gebouwen en openbare ruimte

Niet alle voorzieningen in de gemeente hoeven direct toegankelijk te zijn: het gaat om een geleidelijke verbetering. Bij nieuw beleid moet u wel altijd direct rekening houden met de positie van mensen met een beperking. Het VN-Verdrag spreekt daarom bij de ontwikkeling van nieuwe producten of nieuw beleid ook over 'design for all'. Wanneer je bij het ontwerpen van beleid direct uitgaat van 'de toegang en bruikbaarheid voor iedereen' in plaats van 'toegang en bruikbaarheid voor de gemiddelde gebruiker' sluit je niemand uit.

Over wie gaat de Lokale Inclusie Agenda?

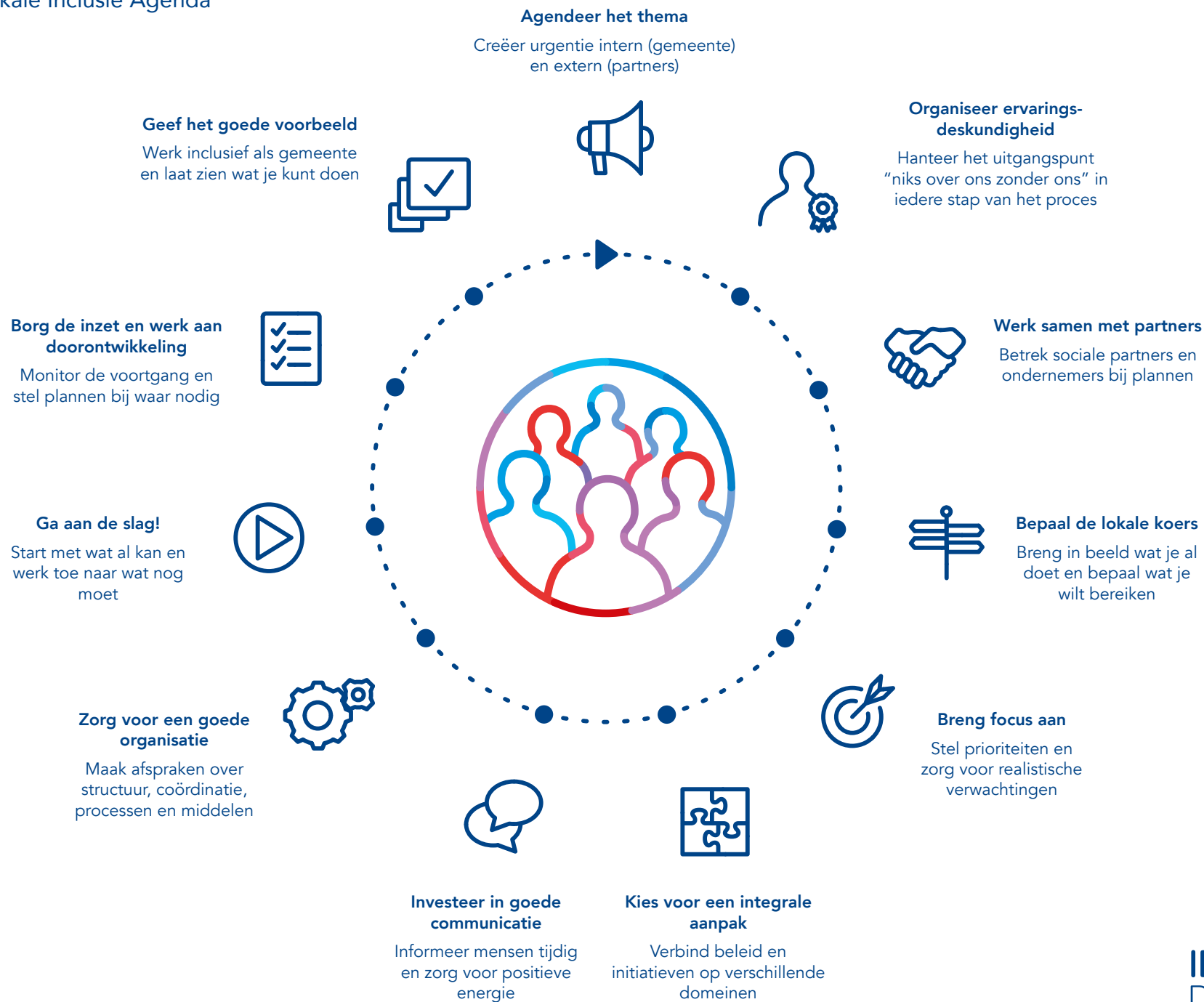
Bij het maken van de handreiking zijn we uitgegaan van de beschrijving van 'de doelgroep' in het landelijke implementatieprogramma [Onbeperkt Meedoen!](#) Die sluit aan bij het VN-Verdrag zelf dat van toepassing is op: 'alle soorten handicaps die mensen kunnen beperken in het meedoen in de samenleving. Het gaat zowel om lichamelijke als mentale (psychische en verstandelijke) beperkingen en chronische ziekten'. Deze beperkingen ervaren mensen in al hun levensfasen, van kind, tot jongere, volwassene en oudere.

In een inclusieve samenleving kan iedereen meedoen en wordt niemand gediscrimineerd of uitgesloten. Voor mensen met een beperking betekent een inclusieve samenleving dat ze meedoen op voet van gelijkheid, dat ze regie hebben over hun eigen leven en dat ze toegang hebben tot dezelfde voorzieningen en diensten als mensen zonder beperking.

Wanneer het gaat over 'inclusie' wordt vaak een bredere groep bedoeld. Niet alleen de groep mensen met een beperking, maar ook andere groepen die om verschillende redenen worden uitgesloten van volwaardige deelname aan de samenleving, denk aan leeftijd, etnische herkomst, seksuele oriëntatie of genderidentiteit. Het staat natuurlijk elke gemeente vrij om bij het gebruik van de handreiking deze groepen direct mee te nemen in het opstellen voor inclusief beleid.

De handreiking; het hoe en het wat

De handreiking bestaat in feite uit twee delen. [De Routekaart](#), die beschrijft hoe een gemeente het maken van een Lokale Inclusie Agenda kan aanpakken en de [Index](#), die beschrijft welke onderwerpen aan bod komen in de Lokale Inclusie Agenda. Beide delen worden toegelicht op de volgende pagina's.

Routekaart Lokale Inclusie Agenda

HOE kom je tot een Lokale Inclusie Agenda?

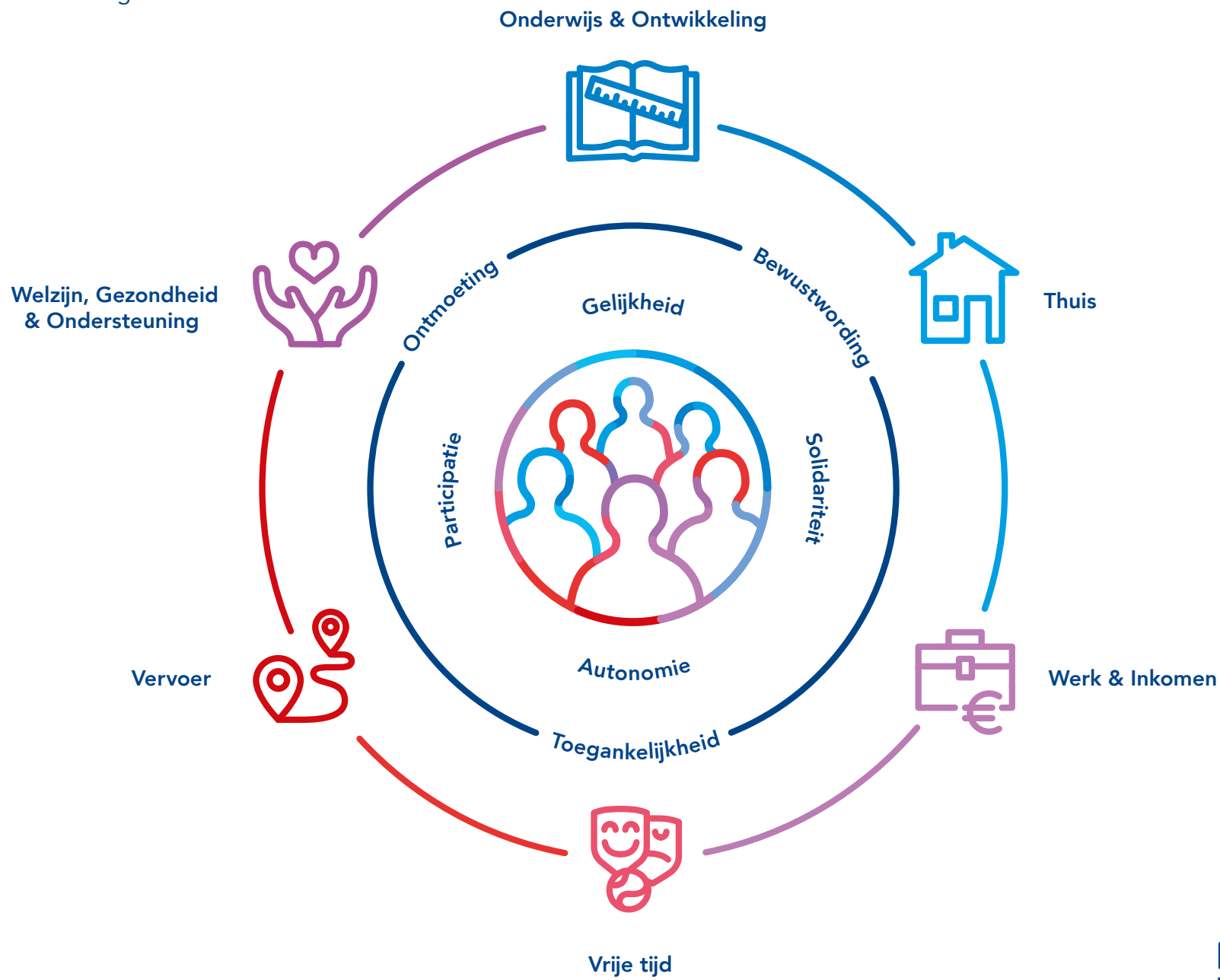
Samen met gemeenten en ervaringsdeskundigen hebben we 11 stappen benoemd die van belang zijn bij de (door)ontwikkeling van lokaal inclusiebeleid en het vastleggen van dit beleid in een Lokale Inclusie Agenda. In de routekaart beschrijven we de stappen, per stap benoemen we verschillende aandachtspunten en nemen we voorbeelden op uit de praktijk. De iconen zijn aan te klikken en corresponderen met de onderwerpen links in de navigatie.

Centraal in de routekaart staat het icoon: **ledereen doet mee**. De groep mensen om wie het gaat: mensen met een zichtbare beperking, mensen met een niet-zichtbare beperking en mensen zonder beperking. In de routekaart staat dit ook voor het motto van het VN-Verdrag: 'niets over ons, zonder ons'. Alleen door te organiseren dat mensen met een beperking in het gehele proces – bij de start, ontwikkeling en uitvoering – betrokken zijn, weet je zeker dat je echt werkt aan een inclusieve gemeente.

Via [deze link](#) is in een animatie te zien hoe we tot dit icoon zijn gekomen. Voor mensen met een visuele beperking is audiodescriptie van deze animatie beschikbaar via deze link (volgt).

Het startpunt van de Routekaart staat bij het pijltje 'agendeer het onderwerp'. Maar dit startpunt kan per gemeente verschillen. Sommige gemeenten hebben al diverse stappen gezet als het gaat om inclusie, maar dit niet verbonden aan een Lokale Inclusie Agenda.

De verschillende stappen op de routekaart geven aan welke onderdelen van belang zijn en hoe je dit als gemeente stapsgewijs kunt aanpakken. Het gaat om een cyclisch proces, waarin stappen worden herhaald om samen met ervaringsdeskundigen en partners steeds verder te investeren in een inclusieve samenleving.

**IEDEREEN
DOET MEE!**

Index Lokale Inclusie Agenda

WAT staat er in een Lokale Inclusie Agenda? De Index

Het VN-Verdrag heeft als doel dat Nederland toegankelijk en inclusief wordt voor iedereen. De samenleving moet ervoor zorgen dat de achterstanden die mensen met een beperking ervaren om volwaardig mee te kunnen doen, worden weggenomen. Maar wat betekent dat? En waar moet u als gemeente dan mee aan de slag? De Index geeft weer welke onderwerpen (de levensdomeinen) concreet aan bod moeten komen in een Lokale Inclusie Agenda, maar ook met welke inzet en uitgangspunten dat wordt gedaan.

Wanneer u naar de index kijkt, bestaat deze uit verschillende ringen die – van binnen naar buiten – voor het volgende staan:

Middelste icoon

Iedereen doet mee. De groep mensen om wie het gaat: mensen mét en zónder beperking. Mensen met een zichtbare beperking, mensen met een niet-zichtbare beperking en mensen zonder beperking.

Via [deze link](#) is in een animatie te zien hoe we tot dit icoon zijn gekomen. Voor mensen met een visuele beperking is audiodescriptie van deze animatie beschikbaar via deze link (volgt).

Eerste ring: de uitgangspunten

Het VN-Verdrag heeft als doel dat Nederland toegankelijk en inclusief wordt voor iedereen. De samenleving moet ervoor zorgen dat de achterstanden die mensen met een beperking ervaren om volwaardig mee te kunnen doen, worden weggenomen. Het VN-Verdrag noemt daarvoor een aantal uitgangspunten die wij hebben samengevat in de woorden: **gelijkheid, solidariteit, autonomie** en **participatie**.

De implementatie van het VN-Verdrag is bedoeld om deze uitgangspunten in praktijk te brengen. Bij het maken van de Lokale Inclusie Agenda kunt u de uitgangspunten gebruiken als toetssteen: Voldoet het beleid aan deze uitgangspunten? Gaat het uit van gelijke rechten? Draagt het bij aan de autonomie van mensen met een beperking? Laat het zien dat we in de gemeenten uitgaan van solidariteit? Zorgt dit beleid ervoor dat echt iedereen kan deelnemen?

Tweede ring: de inzet

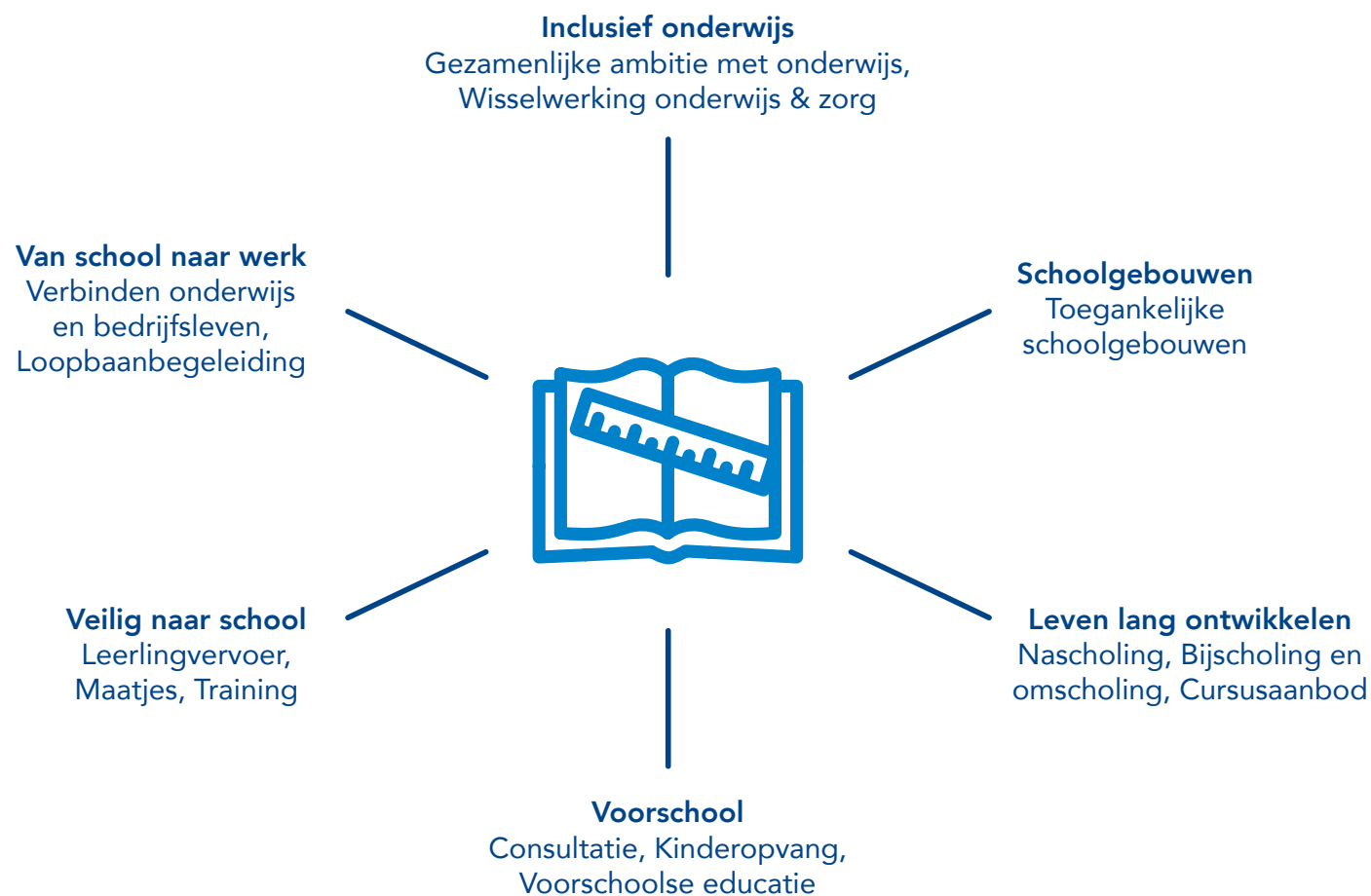
Bij het ontwikkelen van de handreiking, merkten we dat er een paar onderwerpen zijn die altijd van belang zijn, vaak zelfs noodzakelijk, om te komen tot een inclusieve samenleving. Namelijk **bewustwording, ontmoeting** en **toegankelijkheid**.

- is nodig om inwoners en medewerkers van een gemeente zich te laten realiseren dat er drempels in de samenleving zijn voor mensen met een beperking.
- tussen mensen met en zonder beperking zorgt ervoor dat er begrip ontstaat voor de verschillende perspectieven van waaruit mensen denken. Mensen met en mensen zonder beperking.
- is altijd een eerste voorwaarde om mee te kunnen doen. Wanneer het OV niet rolstoeltoegankelijk is, kun je niet naar je werk. Wanneer afspraken bij de gemeente alleen telefonisch gemaakt kunnen worden, kun je met een gehoorbeperking geen afspraken maken. Het moet dus voor iedereen mogelijk zijn ergens (letterlijk) toegang te krijgen en ook weer veilig weg te gaan (uitgankelijkheid).

De buitenste ring: de levensdomeinen

Een inclusieve samenleving heeft betrekking op verschillende aspecten van het leven van inwoners. In de Index onderscheiden we zes levensdomeinen die voor iedereen van belang zijn: **onderwijs & ontwikkeling, thuis, werk & inkomen, vrije tijd, vervoer** en **welzijn, gezondheid & ondersteuning**.

De index laat zien welke aspecten van belang zijn bij de verschillende levensdomeinen en waar u als gemeente concreet aan kunt werken om belemmeringen op de verschillende onderdelen weg te nemen.

Voorbeeld 1 - Gemeente Groningen organiseert met het onderwijs klassen waar leerlingen uit het speciaal en regulier onderwijs samen les krijgen.

Voorbeeld 2 - Gemeente Ridderkerk zorgt dat alle scholen, klassen en schoolpleinen toegankelijk zijn.

**IEDEREEN
DOET MEE!**

Thuis

Wonen waar en hoe je wilt

Voorbeeld 1 - Gemeente Utrecht maakt met woningcoöperaties prestatieafspraken over rolstoelwoningen.

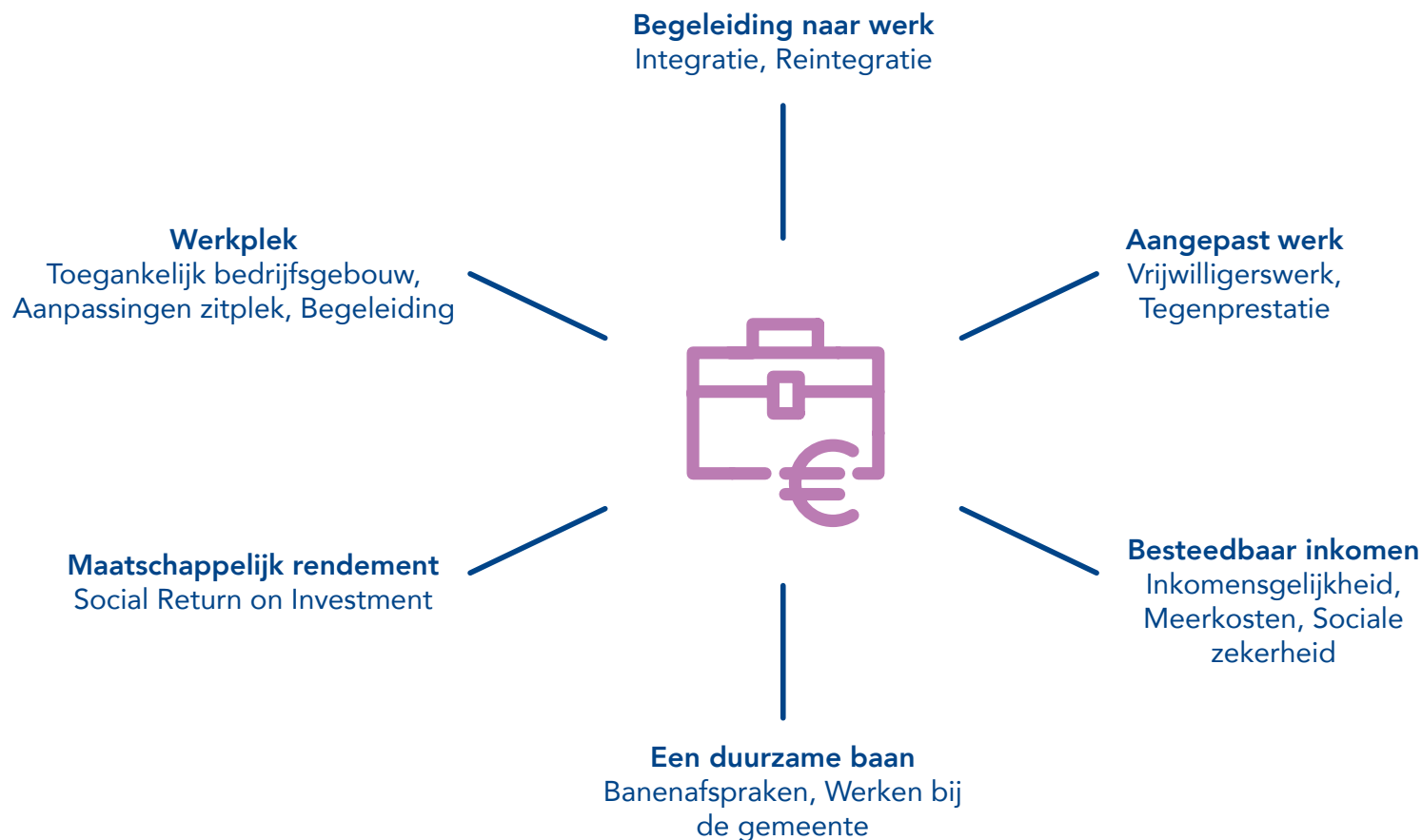
Voorbeeld 2 - Gemeente Gooise Meren biedt inwoners een kleine subsidie voor woningaanpassingen.

**IEDEREEN
DOET MEE!**

Werk & Inkomen

Maatschappelijke betekenis hebben

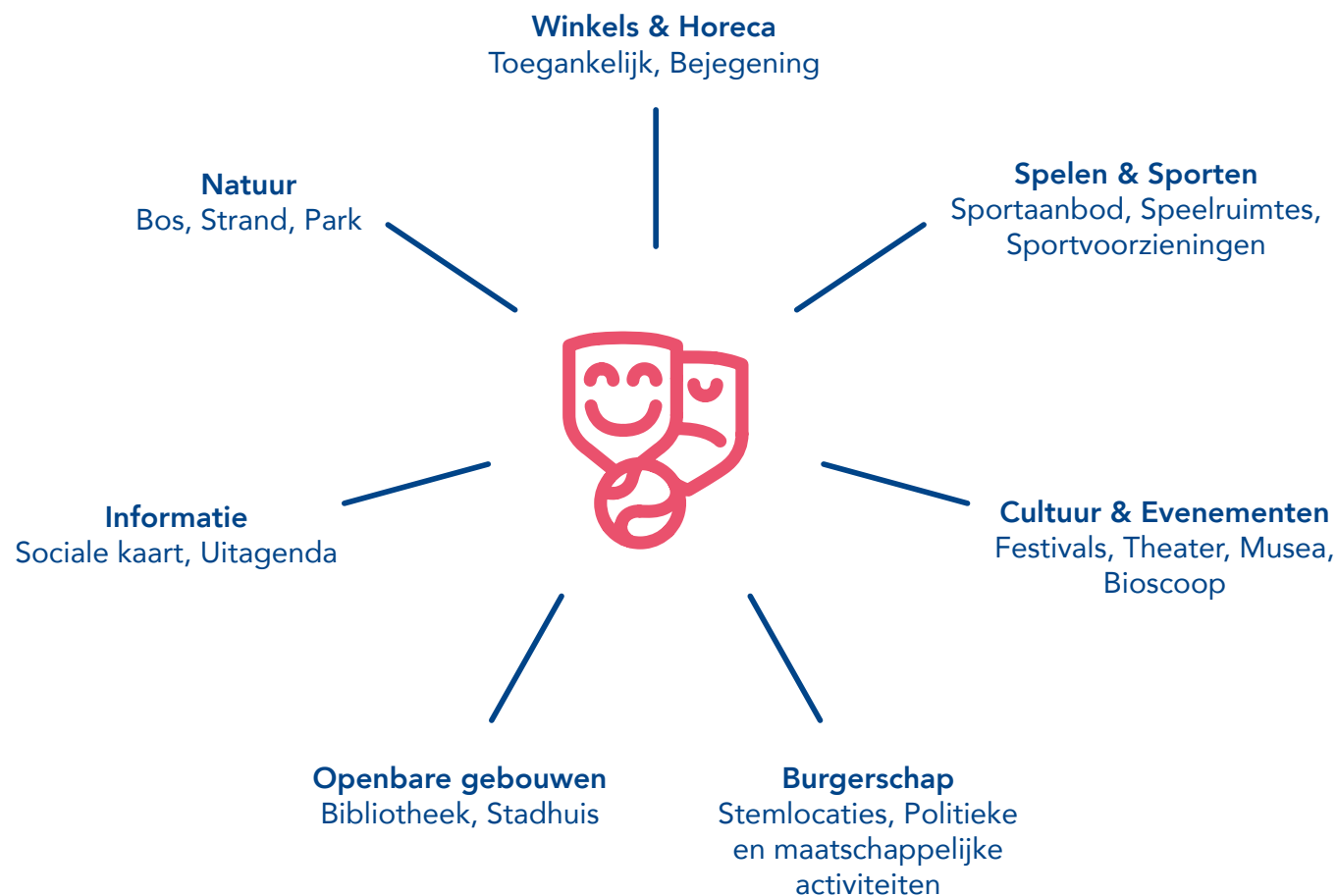
**IEDEREEN
DOET MEE!**

Voorbeeld 1 - Gemeente Almere creëert meer banen voor mensen met een beperking bij de gemeente.

Voorbeeld 2 - Gemeente Berkelland stelt samen met netwerkpartners stages en werkplekken beschikbaar voor inwoners met een beperking.

Vrije tijd

Kunnen doen wat je wilt

Voorbeeld 1 - Veel gemeenten bieden informatie over toegankelijkheid aan via de website www.ongehinderd.nl.

Voorbeeld 2 - Gemeente Almere heeft toegankelijkheidseisen opgenomen bij de verstrekking van vergunning voor evenementen.

**IEDEREEN
DOET MEE!**

Vervoer

Jezelf kunnen verplaatsen

Regionale samenwerking
Overleg met regionale partners

Openbaar vervoer
Toegankelijke vervoersmiddelen
Veilig in- en uitstappen,
Communicatie in en rond vervoer

Zelfstandig vervoer
Parkeerplaatsen/-garages,
Slagbomen, Bewegwijzering,
Stallingen

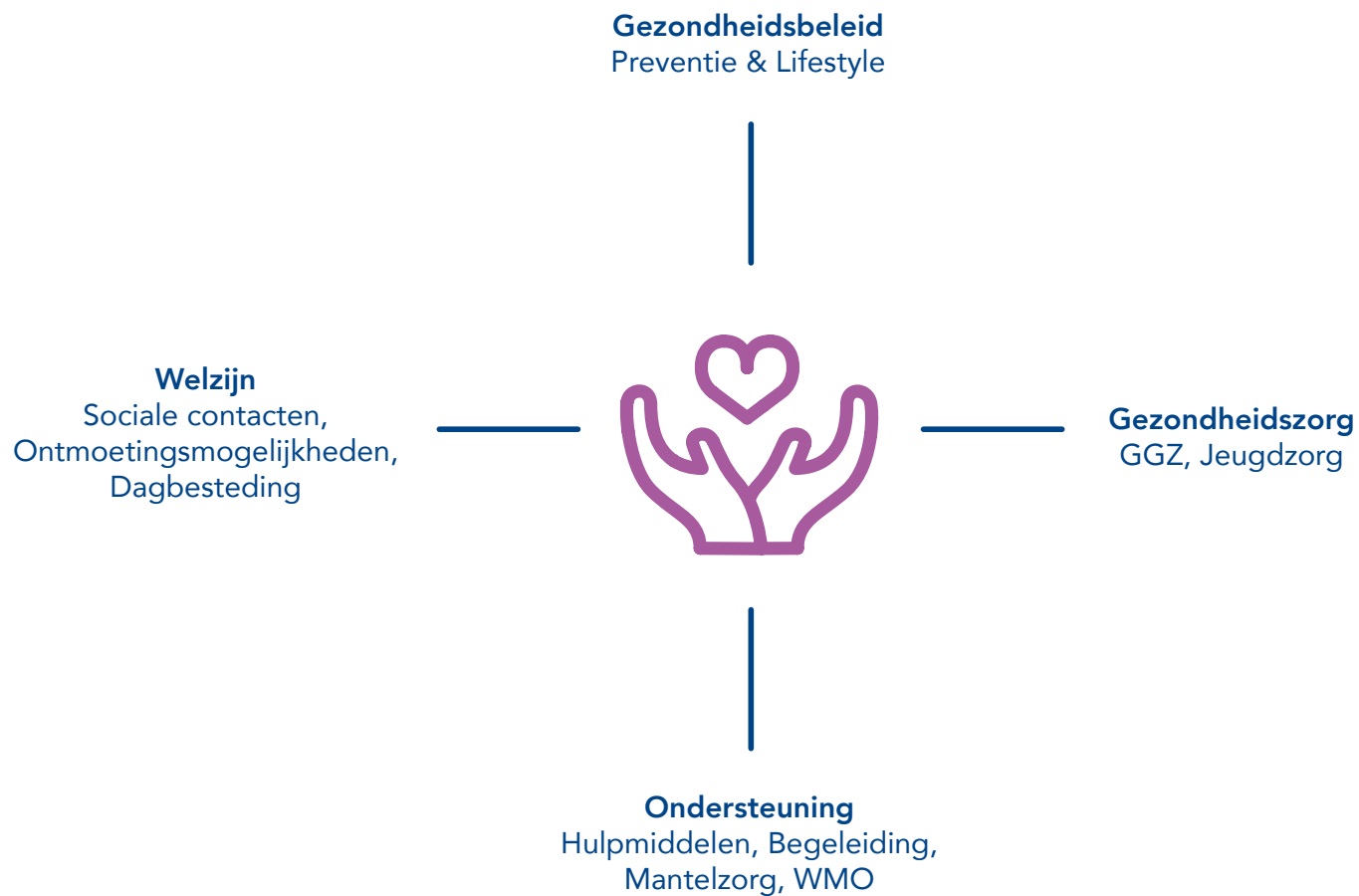
Vervoer op maat
Doelgroepenvervoer,
Taxi

Voorbeeld 1 - Gemeente Ridderkerk laat wijken schouwen door inwoners met een beperking.

Voorbeeld 2 - Gemeente Breda heeft een mentaal vangnet voor OV-gebruik.

**IEDEREEN
DOET MEE!**

**IEDEREEN
DOET MEE!**

Voorbeeld 1 - Gemeente Utrecht organiseert trainingen sociale contacten aangaan/aanhouden.

Voorbeeld 2 - Gemeente Den Haag organiseert cursussen digitale toegankelijkheid en E-Health.